

Position paper Nationale Jeugdraad (NJR) wetsvoorstel verbetering beschikbaarheid jeugdzorg

Aan de vaste commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

24 juni 2024

NJR is gevraagd om haar visie te geven op de mate waarin kinderrechten zijn betrokken en gewaarborgd in het wetsvoorstel verbetering beschikbaarheid jeugdzorg (hierna: het wetsvoorstel). De reden dat deze visie wordt geschreven is onder meer van belang omdat Nederland vorig jaar namelijk flink is gedaald op de kinderrechtenranglijst van KidsRights, wat voornamelijk het resultaat is geweest van slechte scores op het gebied van jeugdzorg.

In deze brief wordt uitgelegd waarom kinderen recht hebben op zorg van de overheid volgens het Kinderrechtenverdrag en hoe het wetsvoorstel hieraan bijdraagt. Ter argumentatie hiervan worden de AMvB Zorgvormen en het recht op privacy van kinderen besproken.

Het recht op jeugdzorg

In de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel wordt genoemd dat de inzet van jeugdzorg voortkomt uit het Kinderrechtenverdrag (ook wel Internationale Verdrag inzake de Rechten van het Kind). Het Kinderrechtenverdrag geeft kinderen recht op goede en toegankelijke jeugdzorg. Artikel 4 verplicht de Nederlandse overheid ten eerste om maatregelen te nemen om de rechten uit het Kinderrechtenverdrag te waarborgen. Artikel 5 stelt dat, hoewel ouders verantwoordelijk zijn voor de opvoeding, de overheid hen moet ondersteunen als zij dit tijdelijk niet kunnen. Artikel 24 zegt dat elk kind recht heeft op gezondheid en gezondheidszorg, inclusief jeugdzorg.

Beschikbaarheid en recht op jeugdzorg

Vanuit de Hervormingsagenda Jeugd en daaruit volgend dit wetsvoorstel, wordt vastgesteld dat de beschikbaarheid van jeugdzorg in het geding is. Momenteel is er veel diversiteit tussen regio's in welke zorg regionaal wordt ingekocht, waardoor er onvoldoende aansluiting is tussen vraag en aanbod in de jeugdzorg. Dit tekort treft met name de meest kwetsbare kinderen en gezinnen. Ook vanuit ons eigen 'Hoofdzaken' panel, waarin jongeren met ervaring in de GGZ meedenken met beleid, horen we terug dat zij zelfs hebben moeten verhuizen om toegang te krijgen tot de behandeling die zij nodig hadden.

Wanneer het aanbod niet goed op de vraag is afgesteld en er dus niet- of onvoldoende beschikbare jeugdzorg geleverd kan worden, komt het recht van kinderen op jeugdzorg in gevaar. Vanuit het perspectief van kinderrechten is het daarom goed dat gemeenten met dit wetsvoorstel worden verplicht om specialistische jeugdzorg, via jeugdregio's, gezamenlijk in te komen. Het doel van deze regionale inkoop is dat deze specifieke vormen van jeugdzorg altijd beschikbaar zullen zijn.

Daarnaast zijn we voorstander van de kan-bepaling in het wetsvoorstel die het mogelijk maakt dat hoogspecialistische zorg landelijk wordt ingekocht. Door de vele bewegingen in het jeugdveld is het belangrijk dat het stelsel, naast robuust, ook flexibel is waar nodig. Daar zou het goed zijn om, anders dan de Raad van State adviseert, artikel 2.19 lid 4 in het wetsvoorstel te behouden. Op die manier houden we de ruimte om andere vormen van specialistische jeugdhulp aan te wijzen die tot de regionale inkoop behoren en kan hoogspecialistische zorg voor iedereen die dat behoeft landelijk beschikbaar worden gemaakt.

'Beschikbaarheid' gaat verder dan dit wetsvoorstel

De focus van dit wetsvoorstel ligt bij de specialistische jeugdzorg. Echter, reikt de zorgplicht van de overheid volgens het Kinderrechtenverdrag artikel 4, 5 en 24, verder dan dat. Om recht te doen aan deze plicht, is het noodzakelijk ook te kijken naar de beschikbaarheid van zorg in het voorveld en van vrij toegankelijke voorzieningen. Niet elk kind met een hulp- of zorgbehoefte zal binnen de kaders van dit wetsvoorstel vallen, maar heeft wel recht en behoefte aan hulp.

We delen de opvatting van de Raad van State, die in haar advies benoemd in haar advies over dit wetsvoorstel dat de regering nog geen duidelijkheid biedt over de precieze betekenis van 'beschikbaarheid van jeugdzorg'. Dit omdat de regionale verschillen in beschikbare vormen van jeugdhulp op kunnen blijven treden onder de zorgvormen die buiten de AMvB Zorgvormen komen te vallen. Deze zorgvormen zullen namelijk waarschijnlijk op lokaal niveau en daarmee buiten dit wetsvoorstel om ingekocht blijven worden.

Daarnaast kunnen besluiten vanuit de Hervormingsagenda, en met name de invulling van de reikwijdte van de jeugdhulpplicht, zowel het recht op jeugdzorg versterken, maar daar ook afbreuk aan doen. Daarnaast is het helder dat de aanhoudende tekorten op de arbeidsmarkt en het 'ravijnjaar' 2026 effect zullen hebben op de (financiële) capaciteit die gemeenten hebben om adequaat invulling te geven aan het recht op jeugdzorg. Ook hier is dus duidelijk dat de beschikbaarheid van jeugdzorg van meerdere factoren afhankelijk is dan enkel dit wetsvoorstel.

AMvB Zorgvormen

De invulling van de AMvB Zorgvormen is cruciaal voor het succes van dit wetsvoorstel in het waarborgen van het recht op jeugdzorg. De lijst van zorgvormen moet breed genoeg zijn om regionale verschillen in zorgaanbod te verminderen. Als zorgvormen niet duidelijk zijn omschreven of niet zijn opgenomen, kunnen er regionale verschillen ontstaan, wat leidt tot een slechte aansluiting op de vraag.

Momenteel ontbreken bijvoorbeeld vormen van specialistische begeleiding en persoonlijke verzorging, vooral wanneer deze langdurig of intensief nodig zijn. Uit onderzoek van Ieder(in) blijkt dat deze zorgvormen in 30 jeugdregio's op zeer verschillende niveaus worden ingekocht, terwijl ze essentieel zijn voor kinderen met levenslange en/of levensbrede zorgbehoeften. Hetzelfde geldt voor specialistische jeugd-ggz, die ook variërend wordt ingekocht, wat regelmatig leidt tot onvoldoende beschikbaarheid. Het is dus noodzakelijk om duidelijk te maken welke producten onder welke zorgvormen vallen, zodat de inkoop in alle regio's consistent is.

Recht op Privacy

Artikel 16 van het Kinderrechtenverdrag geeft kinderen recht op privacy. Dit is relevant gezien de kritiek van de Autoriteit Persoonsgegevens (AP) op dit wetsvoorstel. De Nederlandse Zorgautoriteit (NZa) zal systematisch onderzoek doen naar de aansluiting tussen zorgaanbod en -vraag, waar volgens de AP grootschalige dataverzameling bij zal plaatsvinden. De AP stelt dat de noodzaak van deze dataverzameling niet is aangetoond, vooral omdat het om gevoelige (gezondheidsgerelateerde en justitiële) informatie van kwetsbare jongeren en gezinnen gaat. Er moet daarom een balans worden gevonden tussen het recht op jeugdzorg (artikelen 4, 5 en 24) en het recht op privacy (artikel 16).

De AP heeft minder ingrijpende manieren van dataverzameling voorgesteld. Daarnaast achten we het van belang dat kinderen zelf kunnen beslissen welke gegevens worden opgeslagen en gedeeld. Zij moeten goed geïnformeerd worden om bewuste keuzes te maken over hun eigen gegevens. Dit vergroot het vertrouwen in hulpverleners en voorkomt mogelijk zorgmijding. Bovendien versterkt dit de kinderrechten om hun mening te geven (artikel 18) en om voorop te staan in alle besluiten die hen aangaan (artikel 3).

Aanbeveling

Concluderend zijn we van mening dat bij het aannemen van het wetsvoorstel rekening dient te worden gehouden met de volgende punten. Ten eerste is het essentieel om, in navolging op dit wetsvoorstel, de AMvB Zorgvormen breed en duidelijk te definiëren, zodat regionale verschillen in zorgaanbod worden verminderd en alle benodigde vormen van specialistische begeleiding en persoonlijke verzorging beschikbaar zijn. Daarnaast moet de overheid aantonen hoe zij ook buiten dit wetsvoorstel invulling wil geven aan haar zorgplicht richting kinderen, bijvoorbeeld via een sterk voorveld met voldoende vrij-toegankelijke voorziening. Tot slot is het belangrijk dat kinderen zelf kunnen beslissen over de opslag en het delen van hun gegevens. Het implementeren van deze aanbevelingen zal bijdragen aan het verbeteren van de positie van Nederland op de kinderrechtenranglijst en het waarborgen van de rechten van kinderen op goede en toegankelijke jeugdzorg.

Met vriendelijke groet,

Kimberley Snijders, voorzitter NJR

Over NJR:

NJR is de koepel van 40 landelijke jongerenorganisaties en daarmee het grootste jongeren netwerk in Nederland. Wij werken aan een wereld waarin alle jongeren zich thuis voelen, het beste uit zichzelf kunnen halen en positieve impact hebben op elkaar en op hun omgeving. Dagelijks werken en spreken wij met allerlei jongeren. Voor en door jongeren: dat is al jarenlang onze expertise. Wij weten daarom wat er speelt en wat belangrijk is.